

Přípravná třída

Cílem přípravné třídy je systematicky připravovat děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí k bezproblémovému začlenění do vzdělávacího procesu od 1. ročníku základní školy a předcházet tak u nich případným neúspěšným začátkům ve školní docházce, které by mohly ohrozit průběh jejich dalšího vzdělávání a tím i jejich perspektivy v dalším životě.

V přípravné třídě mají žáci jeden školní rok na to, aby si osvojili a procvičili všechny potřebné oblasti pro hladký vstup do 1. třídy. Každý přichází s jinou výbavou, u každého žáka jsou silné a naopak oslabené jiné oblasti. Celkově však jedna bez druhé neplní svou funkci, je tedy třeba rozvíjet všechny současně.

Jak materiál používat?

Doporučené aktivity pro přípravné třídy jsou rozděleny do několika kapitol, podle tématu, který rozvíjí:

- jak rozvíjet motoriku
- jak rozvíjet orientaci
- jak rozvíjet předmatematické představy
- jak rozvíjet řeč a komunikaci
- jak rozvíjet sluchové vnímání
- jak rozvíjet zrakové vnímání

Každá kapitola je poté rozdělena na několik podkapitol tak, aby byla dodržena posloupnost od nejsnazšího k nejtěžšímu. Učitel tedy volí hodinu tak, že aktivity z různých kapitol kombinuje, ale dodržuje zásadu, aby jednotlivé oblasti a zejména jejich úkoly šly od nejsnazšího k nejtěžšímu.

Dobrý start v 1. třídě jaké také ovlivněn spoluprací rodiny a školy. Důležité je nastavit si s rodiči žáků pravidelná setkání, na kterých s nimi probereme, názorně ukážeme, jakými aktivitami se právě zabýváme. Správná posloupnost je taková, že učitel určitou oblast procvičí s žáky ve škole a doma v ní poté rodiče pokračují s žákem s využitím pracovních listů. Např. ve škole s žáky vyvozujeme první hlásku ve slově pomocí maket ovoce nebo zeleniny a doma žáci toto téma procvičují pomocí obrázků z pracovního listu.

Rodičům také na setkání vysvětlíme, jaké obtíže nastávají, pokud žák danou oblast nemá dobře osvojenou (k tomuto lze využít následující publikace):

Rodiče také pozveme na hodinu, kde vidí, jak žák pracuje, do hodiny je zapojíme. Na konci rodičovského setkání vždy necháváme prostor na to, aby rodiče mohli dávat dotazy, často se dotazují na jednotlivé oblasti, popisují, jak se jim daří či nedaří, jak je mohou posílit.

Legislativa

Přípravné třídy jsou zřizovány pro děti se sociálním znevýhodněním. Jsou určeny k systematické přípravě těchto dětí na vstup do povinného vzdělávání v základní škole. Do přípravné třídy jsou taktéž přijímány děti s odkladem školní docházky z důvodu školní nezralosti.

Zřizovat přípravné třídy umožňuje základním školám:

- **školský zákon / zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, který uvádí:**

§ 47 Přípravné třídy základní školy

(1) Obec, svazek obcí nebo kraj mohou se souhlasem krajského úřadu zřizovat přípravné třídy základní školy pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj. Přípravnou třídu lze zřídit, pokud se v ní bude vzdělávat nejméně 7 dětí.

(2) O zařazování žáků do přípravné třídy základní školy rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce dítěte a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení. Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu.

- **vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů, k tomu stanovuje následující:**

§7 Přípravné třídy

(1) Nejvyšší počet dětí v přípravné třídě je 15.

(4) Obsah vzdělávání v přípravné třídě se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání a je součástí školního vzdělávacího programu.

(5) Časový rozsah vzdělávání je určen počtem vyučovacích hodin stanovených RVP ZV pro první ročník (tj. v rozsahu 18–22 hodin).

(6) Učitel přípravné třídy vypracuje na konci druhého pololetí školního roku zprávu o průběhu školní přípravy dítěte v daném školním roce. Zpráva obsahuje vyjádření o dosažené úrovni hlavních cílů vzdělávání ve struktuře vymezené RVP PV.

§1 Organizace vzdělávání

(6) Při organizaci výuky jinak než ve vyučovacích hodinách a při akcích souvisejících s výchovně-vzdělávací činností školy stanoví škola zařazování přestávek podle charakteru činnosti a s přihlédnutím k základním fyziologickým potřebám žáků.

Podle § 16, odst. 9. zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon) je možno pracovat v přípravné třídě za pomoci asistenta pedagoga.

Podle § 6 a § 7 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, může ve třídě učit pedagog s aprobací pro předškolní vzdělávání, pedagog s aprobací pro základní vzdělávání 1. stupně nebo speciální pedagog.

Jak rozvíjet motoriku

Na motorické schopnosti a dovednosti nahlížíme v několika rovinách:

- hrubá motorika (celková pohyblivost, koordinace pohybů, držení rovnováhy),
- jemná motorika (sebeobslužné dovednosti, pohyby prstů, obratnost prstů),
- grafomotorika (kresba, psaní),
- motorika mluvidel (souvisí se správným rozvojem řeči),
- motorika očních pohybů (souvisí se správným rozvojem zrakového vnímání).
(Bednářová, J.: Diagnostika dítěte předškolního věku. Brno: Computer Press, 2008)

V přípravné třídě se zaměřujeme především na rozvoj hrubé motoriky, jemné motoriky a grafomotoriky. V každé oblasti jsou uvedeny příklady jednotlivých činností, je potřeba dodržet jejich souslednost. Činnosti jsou rozděleny podle obtížnosti, od nejsnazších po nejtěžší. Oblast motorických schopností a dovedností posilujeme s žáky během celého školního roku.

Jak rozvíjet jemnou motoriku

Základní pohyby při psaní a kreslení vychází z hrubé motoriky, z pohybu velkých kloubů. Proto pokud se žákovi kreslení nedaří, je potřeba se zaměřit nejdříve na hrubou motoriku a následně na jemnou motoriku. Z rozvoje hrubé motoriky vychází rozvoj jemné motoriky, z té pak rozvoj grafomotoriky. (Bednářová, J.: Rozvoj grafomotoriky – jak rozvíjet kreslení a psaní. Brno: Computer Press, 2006)

Rozvoji jemné motoriky napomáhají každodenní činnosti, sebeobsluha, manipulační hry, tvořivé a rukodělné činnosti. Pro rozvoj jemné motoriky je vhodné vytvářet přirozené příležitosti, a to nejen ve školním, ale i domácím prostředí (práce s těstem, věšení prádla, sebeobsluha, zavazování tkaniček apod.). V přípravné třídě rozvoj jemné motoriky zařazujeme vždy před grafomotorická cvičení.

- V prvních hodinách **procvičují** žáci **prsty** tvořením špetky, prsty sypají sůl, hrají na klávesy, píší na počítači, předvádí, jak prší – jemný déšť x silný déšť apod. Pro větší motivaci žáků se snažíme umožnit sypat opravdovou sůl, hrát na namalované klávesy apod.
- V další etapě zařazujeme těžší variantu nácviku JM, a to ve spojení s **říkankou**. Žáci spolu s učitelem předříkávají říkanku, tu **doplňují pohybem prstů** (o který pohyb prstů se jedná, vyplývá z říkanky).

Cviky s prsty je podle Rádkové možno rozdělit:

(Motorické listy pro předškolní vzdělávání – Hry s prsty, Náměty pro rozvoj jemné motoriky. Raabe, květen 2000)

- A) Podle polohy těla při cvičení: cviky prováděné vstojе, vsedě a vleže;
- B) Podle částí horních končetin, kterými cvičíme: cviky prováděné pažemi, rameny a lokty, cviky prováděné zápěstím, prsty a kloubní soustavou ruky;
- C) Podle polohy horních končetin (u cviků prováděných v sedě): s pažemi opřenými zápěstím o hranu stolu, s pažemi opřenými lokty o podložku, paže bez opření o podložku, paže svisle podél těla;
- D) Podle laterality na cviky prováděné: dominantní rukou, nedominantní rukou, oběma rukama současně;
- E) Podle očního kontaktu na cviky prováděné: s očním kontaktem, bez očního kontaktu, se zavřenými očima, s otevřenými očima;
- F) Podle cíle cvičení na cviky prováděné, cíleně, v rámci výchovné práce, nevědomky;
- G) Podle způsobu cvičení: v přesně daném rytmu a následném pořadí, nahodile.

Roličky od toaletního papíru

Žáci si přinesou dvě roličky od toaletního papíru. Žáci stojí před svou lavicí a pravou rukou/dlaní posouvají/kutálí roličku na druhou stranu lavice a poté zpět. Začínají dominantní rukou, poté přechází na levou ruku, obě ruce a ruce se střídají. Po zvládnutí tuto variantu obměníme tak, že žáci postupují stejně, avšak roličku nekutálí dlaní, ale pouze prsty. Žáky tato aktivita baví a je velmi účinná, proto promyšlíme a s žáky zkusíme i jiné varianty.

Krabičky od sýra

Žáci si opět tyto pomůcky přinesou z domova. Můžeme začít u širších krabiček – např. od sýru Camembert, které slepíme izolepou, aby se neotvíraly. Žák si položí jednu krabičku na stůl a rukou jí kutálí dopředu a zpět, poté levou rukou, v další etapě obě krabičky najednou a poté střídavě oběma rukama (jedna vpřed, druhá vzad). Po zvládnutí tuto variantu obměním tak, že žáci postupují stejně, avšak krabičku nekutálí dlaní, ale pouze prsty. Po zvládnutí celé aktivity a případných obměnách zařadíme krabičky užší, a to od taveného sýra a postupujeme stejným způsobem.

Autor díla: Petra Pšeničková

Další činnosti pro procvičení prstů: Mlýnek (točení palci směrem k tělu a naopak od těla), Meleme, meleme kávu, Kámen, nůžky, papír, podávání rukou, mávání, tleskání, pleskání, mnutí rukou, mnutí palců, luskání prsty, dirigování, motání klubičky, ťukání prsty o podložku atd.

Některé hry mohou být doplněny nákresem, u některých stačí slovní komentář. Při aktivitách je jedna ruka je vždy dominantní, leváci používají ruku, která je pro ně přirozená. Mnoho činností je vhodné doprovodit písní či říkankou.

Oblast jemné motoriky rozvíjíme taktéž:

- Vytrháváním, stříháním, skládáním a překládáním papíru,
- kreslením, malováním, omalovánkami, obkreslováním,
- použitím stavebnic,
- modelováním, prací s hlínou
- aktivitou puzzle, tvořením mozaik,
- navlékáním nebo tříděním korálků,
- běžnými domácími pracemi: věšení prádla za použití kolíčků, vařením – manipulací s kuchyňským náčiním apod.
- hrou mikádo,
- prací s provázky,
- poznáváním předmětů hmatem apod.

Tyto aktivity rozvíjíme s žáky během vyučovacího dne (není třeba zařazovat přímo před aktivitu – grafomotorika) a taktéž některé vhodné aktivity doporučíme a připomeneme rodičům (např. věšení prádla, manipulace s kuchyňským náčiním, mikádo, modelování, stavebnice apod.).

Aktivita provázky

Učitel sedí s žáky v kruhu nebo žáci mohou sedět v lavici. Každý žák obdrží určitý počet provázků – např. pět. Poté pracuje s provázkem dle zadání: např. vytvoří na provázku uzel, provázek položí na lavici a vytvoří z něj kruh, obdélník, sváže všechny provázky dohromady apod.

Aktivita provázky a otvory

Na tuto aktivitu můžeme využít již zakoupených materiálů (dřevěné destičky ve tvaru např. zvířátka, které jsou „proděrované“ a připravené k tomu, aby žáci provázek či tkaničku provlíkali připravenými malými otvory). Destičku si však můžeme vyrobit z tvrdšího kartonu nebo zalaminovaného papíru a otvory vytvořit „děrovačkou“, k provlékání se hodí silnější provázek nebo tkanička od bot, která má neroztřepenou „koncovku“. Pracujeme v kruhu na zemi nebo žáci v lavicích. Takovéto destičky lze vytvářet i tematicky – např. vystříhnout/vyříznout z kartonu obdélník a na karton namalovat pohádkovou postavu z právě čtené pohádky, poté teprve vytvořit otvory.

Autor díla: Petra Pšeničková

Poznávání předmětů hmatem

Žáci sedí v kruhu a učitel do nějaké zajímavé neprůhledné nádoby (krabice, sáčku, klobouku) vloží různé předměty. Každý žák si vytáhne 1 předmět, nedívá se na něj a ohmatá jej, poté se snaží poznat, o jaký předmět se jedná. (Využíváme drobných předmětů ze školního a domácího prostředí: jablko, banán, lžička, hrnek, guma, pastelka, nůžky apod.) Aktivitu můžeme obměňovat změnou obsahu vloženého do neprůhledné nádoby: např. „živé“ ovoce nebo zelenina, makety zvířátek apod. Někteří žáci mírně otvírají oči při zkoumání předmětu hmatem, nekáráme je; když aktivitu opakujeme, tak obvykle žák získá větší jistotu a již

zvládne zkoumat hmatem a oči nechat zcela zavřené. Taktéž je možné zkoumat předmět za zády.

Autor díla: Petra Pšeničková

Grafomotorika

Termínem grafomotorika rozumíme tu část jemné motoriky a psychických funkcí, kterou potřebujeme při kreslení a psaní a jejíž stupeň vývoje významnou měrou poznamenává kresbu i písemný projev. Z psychických funkcí jsou to především: rozumové předpoklady, zrakové vnímání (zrakové rozlišování, zraková analýza a syntéza), senzomotorická koordinace, prostorové vnímání, volní úsilí, pozornost. (Bednářová, J.: Rozvoj grafomotoriky – jak rozvíjet kreslení a psaní. Brno: Computer Press, 2006)

Hodinu zahájíme uvolněním svalů, které navodíme hrou „panáček Hadráček“. Poté procvičíme prsty (jemnou motoriku) a pokračujeme již konkrétními grafomotorickými cviky = pracovními listy.

Panáček Hadráček

Žáci leží na zemi a snaží se uvolnit ruce a nohy. Snažíme se v nich navodit myšlenku, že jsou hadrovými panáčky – vyvoláváme pocit tíže a gumové ruky. Učitel může žáky obcházet a jemně jejich rukou či nohou zatřepat/vyklepat. Později žáci panáčka Hadráčka nacvičují již vsedě. (Bednářová, J.: Rozvoj grafomotoriky – jak rozvíjet kreslení a psaní. Brno: Computer Press, 2006)

U žáků rozvíjíme správné návyky při kreslení (později při psaní): výběr psacích potřeb, sezení, úchop psacího náčiní (nejlépe volíme trojhranné pastelky, tužky nebo nástavec), postavení ruky při psaní (zápěstí je v jedné rovině s loktem tak, aby se ruka nevyvracela do různých směrů a horní hrot tužky směřoval za rameno), uvolnění ruky při psaní. V následujících hodinách na naučené zásady dbáme a dodržujeme je celý školní rok. Rodičům taktéž tyto pracovní návyky ukážeme a motivujeme k jejich dodržování v domácím prostředí.

Grafomotorické cviky zařazujeme před kreslením, později (v 1. třídě) před psaním.

Při práci s pracovním listem dodržujeme konkrétní zásady:

- správné pracovní návyky při psaní
- postup tužky/tah zleva doprava
- uvolňovací cvik či grafomotorický prvek je možno před samotným kreslením – kreslit prstem ve vzduchu
- tah je plynulý a spíše rychlejší než pomalejší (plynulost tahu je zvyšována opakovaným tahem)
- jde nám zejména na plynulost na úkor přesnosti

Uvolňovací a rozvíčovací grafomotorické cviky

Cílem této skupiny cviků je uvolnění ruky před kreslením, psaním, zlepšením koordinace ruky a oka. Žák má stanovenou, kudy vede stopu a nemusí přemýšlet nad směrem vedení čáry, jsou zde tedy menší nároky na koordinaci. Tím, že směr tahu je dán, žák si může lépe

zautomatizovat pracovní návyky, jako je správné držení tužky, postavení ruky a papíru při psaní apod.

Žáci mohou cviky vykonávat v této souslednosti:

- vestoje na tabuli nebo na papír na zdi,
- na papír položený na stole,
- vkleče,
- vsedě u stolu.

Taktéž využíváme kresbu do tácu s pískem, krupicí. Po zvládnutí méně náročných cviků volíme taktéž cviky doplněné písničkou či říkankou.

Grafomotorické cviky Bednářová podle obtížnosti rozděluje na tři skupiny:

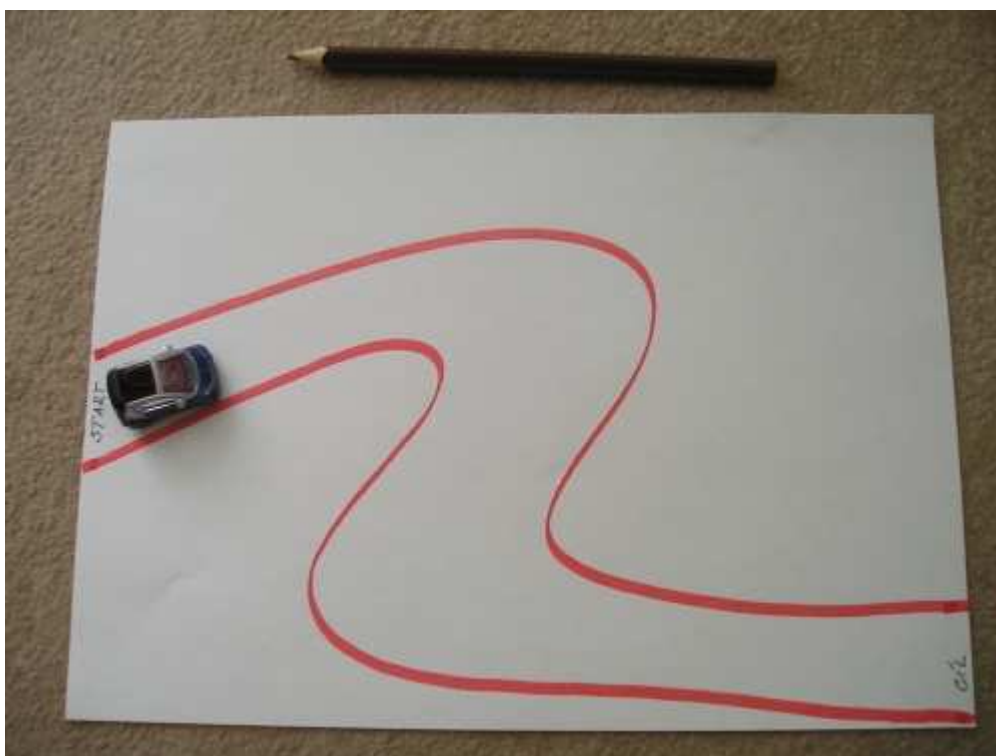
I. skupina uvolňovacích grafomotorických cviků

Tuto skupinu, vhodnou pro předškolní věk, tvoří tzv. závodní dráhy, jedná se o nejméně náročné grafomotorické uvolňovací cviky.

Závodní dráha je dostatečně široká, tvořena dvěma liniemi, neklade velký nárok na koordinaci pohybů. Rychlost pohybu (závod) žáky motivuje k vykonání aktivity a menšímu soustředění na jeho realizaci (vedení tahu), dochází k nižšímu tlaku na podložku a uvolnění tahu.

Závodní dráha

Žáci pracují samostatně, vsedě v lavici, projíždí připravenou závodní dráhou. V první variantě dráhu projedou malým autíčkem, poté prstem a nakonec trojhrannou pastelkou nebo tužkou. Předlohu žák obtáhne několikrát. Závodní dráhu postupem času ztížíme a na závěr volíme pracovní list se závodní dráhou, kterou tvoří pouze jedna linie – žáci poté „jezdí“ po této jedné linii/čáře. Doporučuji využít materiálů z doporučené literatury.

Autor díla: Petra Pšeničková

II. skupina uvolňovacích grafomotorických cviků

Do této skupiny, taktéž vhodné pro předškolní věk, patří obtahovací, jednotažné cviky a nejjednodušší grafomotorické prvky. Jedná se o cviky náročnější na koordinaci než závodní dráhy.

Obtahování jednotažných cviků je možné provádět:

- přímo na papír, na kterém je cvik předkreslen,
- přes průsvitnou fólii,
- na průklepový papír (který připneme na předkreslený cvik kancelářskými sponkami).

Jednotažky

Žáci pracují samostatně v lavicích. Každý žák dostane předkreslený jednotažný cvik (např. motýl, ruka, zajíc) na papíru formátu A4, cvik nejprve mohou nakreslit prstem ve vzduchu, poté jej obtáhnout prstem na papíře a následně několikrát pastelkou, tužkou. Snaží se o plynulý, nepřerušovaný pohyb po papíře, s odchylkami od linie čáry se počítá. Doporučuji využít materiálů z doporučené literatury, kde jsou jednotažné cviky rozpracované od těch nejjednodušších po nejsložitější.

Kruhy

Žáci pracují samostatně v lavicích. Každý žák dostane předkreslený kruh (kruhy) na formátu papíru A4. Žáci kruh obtahují několikrát plynulým, nepřerušovaným pohybem (nejdříve ve vzduchu prstem, poté prstem na papíře, následně pastelkou, tužkou). Později učíme žáky z

kruhů vytvářet obrazce – např. jednoduché kresby zvířat. Nejdříve pracují podle předlohy, později lze pracovat tzv. v páru – učitel předkresluje na tabuli a žáci zakreslují na papír v lavici ve stejném čase, závěrem se žáci mohou pokusit o vlastní spontánní kresbu z kruhů.

Výhodou kresby kruhů je také procvičení a uvolnění všech kloubů, které jsou důležité při kreslení a psaní. Různými velikostmi kruhů dochází k uvolnění celé paže, velkými a středními kruhy k uvolnění ramenního kloubu a lokte, malými kroužky k uvolnění zápěstí.

III. skupina uvolňovacích grafomotorických cviků

Tato skupina předpokládá zvládnutí grafomotorických prvků, ze kterých se skládá písmo. Je nutné osvojení si plynulého pohybu na papíře, pohybu ruky ve vodorovné rovině zleva doprava i pohybu ve svislé rovině. Z velké části žáci tuto skupinu využijí až v 1. třídě. Před nástupem do 1. třídy je potřeba, aby žáci měli zvládnuté tyto cviky: vlnovka, šikmá čára, „zuby“ – změna směru vedení čáry, horní smyčka, spodní smyčka, horní oblouk s vratným tahem a spodní oblouk s vratným tahem. (Bednářová, J.: Rozvoj grafomotoriky – jak rozvíjet kreslení a psaní. Brno: Computer Press, 2006

Jak rozvíjet orientaci

Orientace v prostoru

Prostor je definován třemi osami – horizontální, vertikální a předozadní. Správná orientace v prostoru vyžaduje nejen jeho vnímání, které je výslednicí smyslových orgánů a mentálních výkonů, ale také adekvátní zobrazování. (Zelinková, 2003)

Dobrá orientace v prostoru usnadňuje každodenní život. Uspořádáváme si své blízké okolí, orientujeme se ve vzdálenějším prostoru. Vnímání prostoru úzce souvisí s vnímáním tělesného schématu, vzájemně se ovlivňují a spolupodílejí na koordinaci pohybů. Představu o uspořádání prostoru získáváme na základě dlouhodobých zkušeností z více zdrojů. (Bednářová, 2010)

Cíle této oblasti:

- **Pojmy nahoře/dole,**

**Hlava, ramena, kolena, palce*

„Hlava, kolena, Hlava, oči, uši, pusa, nos.“	ramena, palce, ramena,	kolena, kolena, kolena,	palce, palce. palce,
---	------------------------------	-------------------------------	----------------------------

Učitel stojí s žáky v kruhu – všichni na svém těle ukáží, kde mají hlavu, ramena a další části těla dle textu. Následně učitel předřikává říkanku (viz výše) a žáci jednotlivé části ukazují na těle. Komu se daří, připojuje se k říkance a zároveň ukazuje části těla. Hru zopakujeme 3–5x ve zrychlujícím tempu. Na závěr hry jmenujeme předměty, které jsou v místnosti nahoře, dole.

- **předložkové vazby na, do, v,**

*Pracujeme s žáky v kruhu. Situaci vytvoříme z reálných předmětů (použit lze taktéž pracovní list) – postavíme průhlednou skleničku na židli dnem vzhůru a kolem „na, do, v“ rozestavíme reálné předměty. Nejdříve pokládáme otázky: Co je **na** skleničce? – Tužka, Co je **ve** skleničce? – Míček. Nejobtížnější jsou otázky: Kde je tužka? – Na skleničce.

- **níže/výše,**

*Pracujeme s žáky v kruhu. Vytvoříme pracovní list s 6 řádky, na každém řádku bude namalováno několik předmětů, zvířat. Poté žáci odpovídají na otázky: Je medvěd níže nebo výše než slon?

- **vpředu/vzadu,**

**Hádej, kde je kostka*

Sedíme s žáky v kruhu, jeden žák dostane malou kostku, kterou schová ve své dlani za zády tak, aby ji ostatní žáci neviděli. Jednu ruku natáhne dopředu, druhou dozadu při zavřených dlaních. Ostatní žáci hádají, ve které ruce kostku drží – pojmenují, zda je vpředu nebo vzadu. Hráč, který uhádne, dostává kostku a hra pokračuje po kruhu dál.

- **předložkové vazby před, za, nad, pod, vedle, mezi,**

*Využijeme pracovního listu nebo reálných předmětů. Vytvoříme jednoduchý obrázek a žáci odpovídají na otázky: Který míč je před domem?, Který míč je za domem?, Který míč je pod stromem? Později otázky ztížíme a žáci sami popisují, kde je dům, kde je zelený míč apod. Sledujeme taktéž používání předložkových vazeb ve spontánní řeči.

- **daleko/blízko,**

*V místnosti rozestavíme 3 židle tak, aby byly od sebe různě vzdálené. Poté žáci popisují, zda je žlutá židle blízko, daleko. Můžeme využít pozorování na vycházce venku, v přírodě. Pro tuto aktivitu nepoužíváme pracovní list.

- **první/poslední,**

*Sedíme v kruhu a doprostřed vyskládáme řadu zvířat – žák zvíře pojmenuje a určí, zda je první, poslední, předposlední, uprostřed, hned za, hned před apod. Se zvířaty můžeme poté manipulovat podle zadání učitele – veverku je třeba dát nahoru, pštrosa do pravé ruky apod. Tuto aktivitu můžeme obměňovat jinými tématy – např. ovoce (vhodnější je opět reálné předměty nebo makety). Doplňme pracovním listem i jako domácí procvičování.

Autor díla: Petra Pšeničková

- **uprostřed, prostřední, předposlední,**

*Sedíme v kruhu a doprostřed vyskládáme řadu zvířat – žák zvíře pojmenuje a určí, zda je první, poslední, předposlední, uprostřed, hned za, hned před apod. Se zvířaty můžeme poté manipulovat podle zadání učitele – veverku je třeba dát nahoru, pštrosa do pravé ruky apod. Tuto aktivitu můžeme obměňovat jinými tématy – např. ovoce (vhodnější je opět reálné předměty nebo makety). Doplňme pracovním listem i jako domácí procvičování.

- **orientace v okolí – dítě ví, jak se jde do obchodu, do školky, ...**

*Žáky vyzveme, aby popsali, kudy, jakou cestou chodí do školy, do obchodu. Pokud se žákům nedaří, tak se této aktivitě věnujeme při pobytu venku – vedeme je ke vnímání cesty a jejímu jednoduchému popisu.

- **hned před / hned za,**

*Sedíme v kruhu a doprostřed vyskládáme řadu zvířat – žák zvíře pojmenuje a určí, zda je první, poslední, předposlední, uprostřed, hned za, hned před apod. Se zvířaty můžeme poté

manipulovat podle zadání učitele – veverku je třeba dát nahoru, pštrosa do pravé ruky apod. Tuto aktivitu můžeme obměňovat jinými tématy – např. ovoce (vhodnější je opět reálné předměty nebo makety). Doplníme pracovním listem i jako domácí procvičování.

- **vpravo/vlevo na vlastním těle,**

**Peříčko*

Pracujeme s žáky v kruhu. Učitel vybere žáka a pošimrá ho peříčkem na těle. Žák popisuje, kde ho učitel pošimral: na pravém kolenu, na levém lokti, ... Žáci se vystřídají.

- **vpravo/vlevo umístění předmětu,**

**Hřeben*

Pracujeme s žáky v kruhu. Každý žák přinese obyčejný hřeben (ne kartáč). Nejdříve učitele položí dva hřebeny vedle sebe a žáci určují, zda zuby hřebenu jsou ve stejném směru. Později každý pracuje s vlastním hřebenem a pokládá jej podle vzoru učitele. Závěry již žáci pracují podle zadání: Polož zuby dolů, zuby nahoru, zuby vpravo, ...

Autor díla: Petra Pšeničková

**Schovaný předmět*

Učitel určí dva žáky, jeden je v roli hledajícího a druhý v roli navigátora. Hledající žák jde mimo místnost třídy a ostatní pro něj schovají konkrétní předmět. Žák se vrací do třídy a

navigátor popisuje (s případnou kontrolou či dopomocí učitele), kde má hledat – „např. rovně, zahnout doprava, dolů, ...“. Žáci se v hraní rolí střídají.

**Domečky*

Pracujeme s žáky v kruhu, každý žák má v ruce zalaminovaný papírový domeček se čtyřmi nastříženými okny. Žáci otvírají okna dle pokynů učitele: Otevřete okna nahoře, všechna okna vlevo, ... V další hře zadání ztížíme na dvě kritéria: Otevřete okna vpravo nahoře, vlevo dole, ...

**Na kouzelníka*

Pracujeme s žáky v kruhu. Učitel/kouzelník pro každého žáka vykouzlí nějaký předmět, který mu vloží do ruky. Žák popisuje, zda je předmět v levé ruce, v pravé ruce, v levé ruce vpředu, v levé ruce vzadu apod.

**Loto*

Pracujeme s žáky v kruhu. Předložíme zalaminované pruhy s obrázky, které jsou na pruhu seřazeny za sebou. Jedná se o stejný obrázek (např. myš), který pokaždé směřuje jinam (ocas je napravo, ocas je nalevo, ocas je nahoře, ocas je dole). Žáci na pruh přikládají rozstříhané obrázky (jedná se opět o myš) a doprovází slovním popisem – myška má ocas nahoru, myška má ocas vpravo.

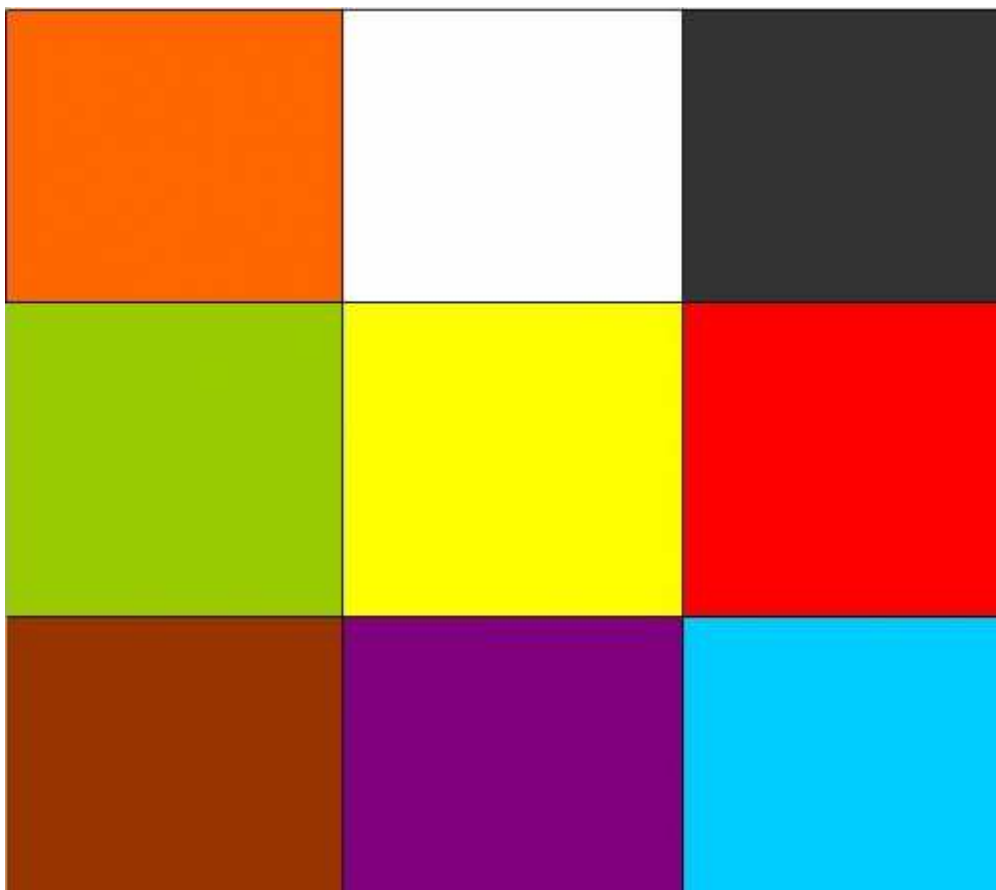
- **vpravo nahoře / dvě kritéria,**

**Čtyři pole*

Žáci pracují v lavicích, každý má pracovní list, který je rozdělen na čtyři pole. Pokládá drobný předmět (knoflík, kolíček, autíčko) do správného pole dle zadání učitele: Polož knoflík doleva, nahoru, ...

**Devět polí*

Žáci pracují individuálně v lavicích, každý žák má pracovní list, který je rozdělen na devět polí. Zakreslují dle instrukcí učitele do jednotlivých polí obrázky. Vpravo nahoru namaluj slunce, vlevo dolů dům, vedle domu vpravo kytku, nad kytku strom apod. Prostřední pole vymaluj žlutě, pole vpravo nahoře černě, pole vedle žluté vlevo zeleně apod. (Bednářová 2008)

Autor díla: Petra Pšeničková

Výčet uvedených aktivit je pouze ukázkou, jak uchopit konkrétní cíl. Možností rozvoje je mnoho. Doporučuji využít taktéž doporučených pracovních listů.

Orientace v čase

Osvojování si pojmů ohraničujících časové úseky umožňuje lépe vnímat čas, vymezovat si časové hranice, uvědomovat si opakující se cykly, posloupnost jednotlivých činností. Uvědomění si posloupnosti je velice důležité pro rozvoj samostatnosti, sebeobsluhy, pro předjímání následných úkonů. Vede k chápání příčin a následků.

Přiměřené vnímání času a časové posloupnosti umožňuje smyslové zacházení s časem, odpovídající organizaci práce. Ovlivní hospodaření s časem při učení, rozvržení si učiva na krátkodobé a dlouhodobější cíle, zautomatizování opakujících se činností. Vnímání času a jeho posloupnosti je důležité i pro vnímání pořadí číslic, pořadí písmen, pro učení se abecedě, násobilce, zkrátka všude tam, kde je zapotřebí uvědomovat si a zachovávat sled pořadí. Vnímání času souvisí taktéž s prostorovým vnímáním. (Bednářová, 2010)

Cíle této oblasti (Bednářová 2008):

- **přiřadí činnosti obvyklé pro ráno, dopoledne, poledne, odpoledne, večer,**

Pracujeme s žáky v kruhu, žáci odpovídají na otázku: „Co děláš každé ráno?“, „Co děláš odpoledne?“ Vhodné je předložit žákovi několik obrázků, které znázorňují různé denní a jiné činnosti. Žáci vybírají kartičky, které znázorňují činnosti, které vykonáváme ráno, večer. Respektujeme individuální režim každého dítěte, dopolední a odpolední aktivity každé rodiny se mohou lišit. Díky dopolední docházce do školy si žáci tento termín dříve zapamatují.

- **rozliší dříve, později,**

Pracujeme s žáky v kruhu, předložíme 3 karty znázorňující konkrétní činnost – např. návštěvu u kadeřníka. Každá karta znázorňuje jinou část této aktivity – např. 1. karta = domluva s kadeřníkem na novém účesu, 2. karta = stříhání, 3. karta = loučení s kadeřníkem v novém účesu. Pracujeme se třemi kartami, ale žáci rozlišují pouze karty dvě. Tzn. že učitel ukáže, která karta je první, a žák ze zbývajících dvou určí, která hned následuje. Nebo učitel ukáže, která karta je poslední, a žák ze zbývajících dvou určí, která hned předchází.

- **seřadí obrázky podle posloupnosti děje, jmenuje, co se stalo nejdříve, později, naposled,**

Jedná se o obtížnější variantu předchozí aktivity. Pracujeme s žáky v kruhu, předložíme 3 karty znázorňující konkrétní činnost – např. návštěvu u kadeřníka. Každá karta znázorňuje jinou část této aktivity – např. 1. karta = domluva s kadeřníkem na novém účesu, 2. karta = stříhání, 3. karta = loučení s kadeřníkem v novém účesu. Žák seřadí všechny tři karty podle posloupnosti děje.

- **rozlišuje pojmy nejdříve, před tím, nyní, potom,**

Pracujeme s žáky stejným způsobem jako v předchozí aktivitě. Zaměříme se taktéž na aktivní slovní zásobu žáků.

- **začíná se orientovat ve dnech v týdnu,**

Zaměříme se nejen na vyjmenování dnů v týdnu, ale zejména na představě o plynutí jednotlivých dnů. Rozlišíme všední dny a sobotu, neděli. Pokud žák dochází do nějakého kroužku, lépe se mu tento den zapamatuje. Určování, zda je pátek před sobotou, po žácích v tomto věku nevyžadujeme.

- **přiřadí činnosti obvyklé pro roční období,**

Pracujeme s žáky v kruhu, žáci odpovídají na otázku: „Co děláme na jaře?“, „Co děláme v zimě?“ Žák může vyprávět o ročním období také pomocí obrázku. Snažíme se o to, aby se nejednalo pouze o naučené znalosti, ale aby žáci sami vzpomínali, kde tráví léto (je to doba prázdnin, dovolených s rodiči), zda v zimě bobují, lyžují apod.

- **pojmy včera, dnes, zítra,**

Pojmy včera, dnes a zítra sledujeme v běžné řeči. Během vyučovacího dne se žáků ptáme: „Co nás čeká zítra?“, „Co jsi dělal včera?“ Nejedná se o aktivní užití těchto pojmů.

- **pojmy předevcírem, pozítří**

Postupujeme stejným způsobem jako v předchozí aktivitě.

Představa plynutí času se v předškolním věku začíná teprve vytvářet. Proto jsou tyto aktivity pro žáky v předškolním, ale i počátečním školním věku tak obtížné. Vhodné je činnosti podpořit vizuální oporou – obrázkem, pracovním listem. Doporučuji využít materiálů a pracovních listů z použité a doporučené literatury, které přípravu aktivit usnadní.

Jak rozvíjet předmatematické představy

- **představa o množství** (počítání předmětů v dané skupině),
- **porovnávání, práce s pojmy a vztahy** (malý–velký, hodně–málo, menší–větší apod.),
- **třídění dle určitých kritérií a tvoření skupin** (podle druhu, barvy, velikosti, tvaru),
- **uspořádání, řazení prvků** (seřadí tři prvky podle velikosti, pojmenuje nejmenší–největší apod.).

Všechny výše uvedené oblasti je třeba před nástupem do 1. třídy, v předškolním věku, s žákem posilovat. V každé oblasti jsou uvedeny příklady jednotlivých činností, je potřeba dodržet jejich souslednost. Činnosti jsou rozděleny podle obtížnosti, od nejsnazších po nejtěžší. Oblast předmatematických představ posilujeme s žáky během celého školního roku.

Mnohá cvičení nevyžadují výrobu žádných pomůcek. Pro práci doporučuji využít některé z materiálů uvedených v doporučené literatuře a přílohách.

Představa o množství

Kartičky – srdíčka

Vyrobíme kartičky, kde jsou obrázky rozmístěny libovolně v různých pozicích. Vytvoříme vždy několik variant od konkrétního množství prvků – tzn. několik variant kartiček, kde bude pouze jeden prvek (srdíčko), avšak umístěno na různých pozicích na kartičce, jinak seskupené. Takto vytvoříme kartičky do počtu prvků pět. Sedíme s žáky v kruhu a kartičky rozložíme doprostřed kruhu. Začneme aktivitu tak, že vyndáme jednu z kartiček a položíme ji (započneme hromádku), každý žák si vytáhne jednu kartičku, snaží se postřehnout, kolik je na ní prvků (nepočítá po jedné, proto jsou prvky rozmístěny na kartičce různě), a přiřadit ji na správnou hromádku. Na závěr hromádky porovnáváme, kde je více, méně, stejně.

Hra kuželky

Odhady množství můžeme také s žáky trénovat při hře kuželky. Připravíme 5 kuželek a každý žák má jeden hod. Poté spočítá (množství se snaží odhadnout, pokud se nedaří, spočítá „po jedné“), kolik kuželek shodil a kolik jich zůstalo.

Hra domino

Představu o množství si žáci taktéž velmi dobře upevní při hře domino. Použijeme již koupené domino a vybereme pouze ty kostky, kde jsou prvky do pěti, nebo si vyrobíme vlastní z kartiček, které zalaminujeme. Na kartičkách je množství prvků vyznačeno puntíky, nikoliv číslem. Žáci se tak učí postřehovat/odhadovat množství prvků na kostce/kartičce. V závěru hry nezůstane žádná volná kostka/kartička, tak žáci mají kontrolu, že postupovali správně.

Hod míčkem na cíl

Každý žák dostane pět míčků (pěnových, míčků na ping-pong, papírových apod.) a hází ze startu na cíl (vyšší kýbl, vysoká krabice z kartonu – aby míčky nevyskočily). Poté co dohází, spočítá, kolik míčků zůstalo mimo cíl, a snaží se dopočítat – kolik míčků se podařilo trefit na cíl.

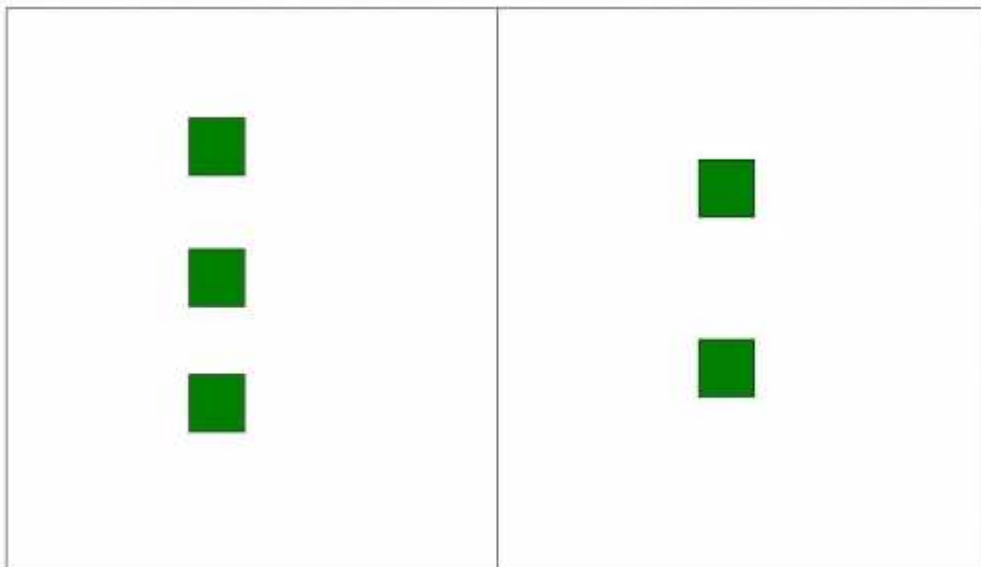
Autor díla: Petra Pšeničková

Porovnávání, práce s pojmy a vztahy

Porovnávání nacvičujeme s knoflíky, víčky od PET lahví, kostkami apod.:

- Začínáme pojmem **stejně**: žáci sedí v kruhu na zemi – učitel před sebe dá určitý počet předmětů (do 5 kusů) a vyzve žáky, aby dal každý před sebe stejné množství předmětů (každý žák má svou hromádku). Sledujeme, jak se jednotlivým žákům daří. Pokud se někomu nedaří, pracujeme individuálně, kdy žák tzv. páruje – ke kostce (víčku, knoflíku) učitele přidá svou kostku.
- Po zvládnutí pojmu stejně nacvičujeme pojmy **méně x více** tak, že si vytvoříme na papír o velikost A4 obdélník (co největší rámeček), který uprostřed předělíme svislou

čárou. Do každé poloviny rozděleného obdélníku dáme jiný počet předmětů a žák porovnává, zda jich je méně či více, a to manipulací, např. řekne: „zde jich je o jeden více“, a předmět vezme do ruky. Následně tuto aktivitu nacvičujeme již bez reálných předmětů – tzn. využijeme pracovního listu, kde ve stejných rámečcích jsou předměty zakreslené. Tato varianta je vhodná i pro domácí procvičování.

Autor díla: Petra Pšeničková

- Po dobrém zvládnutí pojmu **více x méně** s prvky, které mají stejnou velikost, nacvičujeme to samé s **předměty, které mají různou velikost** – např. v levé části pracovního listu leží 5 malých knoflíků a v pravé části leží 2 velké knoflíky. Žáci se tak učí rozpoznat, že předměty/obrázky mohou být různě velké, přesto je jejich počet stejný. Následně nacvičujeme bez reálných předmětů.

Autor díla: Petra Pšeničková

- Pracujeme v kruhu na zemi nebo v lavicích. Žáci mají svou výchozí hromádku předmětů a na pracovní plochu dají např. 3 předměty, poté je vyzveme, aby vytvořili takovou hromádku, kde bude **o 1 více**. Následně **o 1 méně**. Je-li třeba, pomáháme, názorně předvádíme. Aktivitu po procvičení a pochopení posilujeme pomocí pracovních listů.

S žáky taktéž nacvičujeme pojmy: menší x větší, krátký x dlouhý, úzký x široký, prázdný x plný apod. Využijeme opět reálných předmětů nebo vytvoříme vhodný pracovní list.

Porovnávání je vhodné uplatňovat v každodenních situacích. Např.: U kterého chodníku je zaparkováno více aut? nebo Mají žáci ve škole dnes k svačině více banánů nebo jablek?

Třídění dle určitých kritérií a tvoření skupin

Dostatek pozornosti věnujeme při výuce taktéž třídění, které umožňuje předškolákovi lépe se orientovat v záplavě podnětů. Žák množství podnětů redukuje v prvních fázích na menší počet – tzv. třídy, přičemž tato redukce je neuvědomělá. Školákovi umožňuje pokračování v rozvíjení představ, v pojmotvorném procesu, vede k vymezení hranice platnosti pojmu. Třídění je důležité pro strukturaci, pro využití vylučovací metody, pro uvažování. (Kaslová, M.: Předmatematické činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Computer Press, 2010)

Při třídění učitel dodržuje určité zásady:

- jednoznačně vymezení základní soubor (co, koho bude žák třídít),
- jasně formuluje úkol,
- napomáhá žákovi, aby se dokázal rozhodnout,
- dbá na to, aby žák práci dokončil (každý prvek najde své místo),
- žák má právo na chybu,
- vytváří podmínky tak, aby třídění probíhalo jako manipulativní a pohybová aktivita, práce na papíru byla v menšině. (Kaslová, M.: Předmatematické činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Computer Press, 2010)

Třídíme jednoznačně určený soubor prvků. Podle Kaslové můžeme třídění rozdělit na 3 typy:

- typ je – není
- typ na – na – na takové, na onaké
- typ podle

Typ je – není

Dítě zařazuje prvky do tříd na základě porovnávání prvků mezi sebou a vyhodnocuje je podle zvoleného kritéria (je zelený – není zelený: Dítě má za úkol z nastříhaných barevných kousků papíru (zelené a fialové barvy) vybrat jen ty zelené, tzn. že dítě všechny ostatní kousky papíru nechává ležet a vyhledává pouze ty zelené (třídí – je zelený – není zelený?). Zaměřuje se na předmět dané vlastnosti (zelená barva) a ty, které ji nemají, nechává. Tento typ se uplatňuje u dětí nižšího předškolního věku, je předchůdcem typu na – na.

Typ na – na, na takové, na onaké

Dítě zařazuje prvky do tříd na základě porovnávání prvků mezi sebou a vyhodnocuje je podle zadaných vlastností tříd (roztrídí/rozdělí na zelené a na fialové). Dítě má za úkol z nastříhaných barevných kousků papíru (zelené a fialové barvy) vybrat a roztrdit tyto barvy do příslušných krabiček: zelené do jedné krabičky a červené do druhé krabičky. Dítě dopředu tuší nebo ví, na kolik tříd má soubor rozdělit. Tento typ se uplatňuje u dětí nižšího předškolního věku, je předchůdcem typu podle.

Typ podle

Typ podle uplatňujeme při práci s žáky v přípravné třídě, je to intelektově nejnáročnější typ třídění. Je třeba, aby žák chápal řadu pojmů a zvládal vztah nadřazenosti a podřazenosti. Typ je – není a typ na – na jsou vývojově nižší a žák by je měl již mít osvojené. Žák neví, kolik tříd na konci aktivity získá, je zde možnost nekonečně mnoha tříd rozkladu. Ke třídění využíváme korálky, knoflíky, auta, jídlo, hračky, geometrické tvary a další.

- **Třídění manipulací**

Sedíme s žáky v kruhu, přičemž doprostřed naskládáme reálné předměty: např. různé druhy jídla (vhodné je ovoce, zelenina) a hračky. Předměty s žáky pojmenujeme a vyzveme je, aby se pokusili z této hromádky vytvořit dvě skupiny. Cílem je, aby žáci na jednu hromádku vytřídili jídlo a na druhou hračky. Tento klíč si také na závěr vysvětlíme. V příští hodině opět třídíme stejným způsobem, ale využíváme již obrázky – např. rostliny a nábytek (tematický okruh obměňujeme: zvířata, oblečení, ...). Můžeme taktéž zamíchat 3 druhy obrázků.

Autor díla: Petra Pšeničková

Po zvládnutí předchozí aktivity trénujeme s žáky **třídění dle barvy** (např. vybírají pouze červené obrázky).

Autor díla: Petra Pšeničková

Po zvládnutí třídění dle barvy následuje **třídění dle velikosti** a na závěr **třídění dle tvaru**.

Autor díla: Petra Pšeničková

- **Třídění vlastním pohybem**

Žáci mají na tričku přilepené obrázky – např. obrázky jídla, geometrických tvarů, hraček. Učitel vyzve žáky, aby šli k sobě ti, kteří mají na tričku geometrické tvary, druhou skupinu vytvoří žáci s hračkami a třetí žáci s obrázky jídla. Jedná se o tzv. třídění podle druhu.

V druhé variantě žáci mají na tričku přilepenou kartičku s geometrickými tvary různých barev a velikostí. Učitel vyzve žáky, aby šli k sobě ti, kteří mají červený tvar, zelený tvar apod. Poté se najdou žáci s nejmenším tvarem, největším tvarem. Na závěr žáci s obdélníkem, trojúhelníkem, kruhem nebo čtvercem.

- **Třídění kreslením, malováním**

Žáci obdrží pracovní list, na kterém jsou vyobrazené geometrické tvary. Žáci třídí vybarvením nebo zakroužkováním správných obrázků. Jinak pracují stejným postupem jako při třídění manipulací či pohybem.

- **Třídění v představě**

Třídíme v hlavě a rozdělíme geometrické tvary na obdélníky, trojúhelníky, čtverce a kruhy. Na modré, zelené, malé, velké apod. Třídít můžeme např. věci podle materiálu, podle počtu, podle tvaru, velikosti, barvy apod.

- **Třídění pokaždé jinak**

Při této aktivitě žáci sedí v kruhu, požijeme geometrické tvary z různých stavebnic a vysypeme doprostřed kruhu. Každý žák si vybere jeden tvar, který pojmenuje a určí jeho barvu. Poté roztřídíme zbytek tvarů na čtverce, trojúhelníky, obdélníky a kruhy. Třídění obměňujeme zadáním – dle barev, nebo dvojice: malé červené trojúhelníky apod. Tuto aktivitu můžeme nacvičovat vícekrát a zadávat těžší varianty. Na těžší variantu přistupujeme vždy po zvládnutí té snazší. Taktéž porovnáváme větší, menší, stejný. Pokud nemáme geometrické tvary plastické nebo ze stavebnice, lze použít i zalaminované tvary z papíru. Tuto aktivitu doplníme pracovním listem na geometrické tvary (třídění kreslením, malováním), případně zadáme domů jako domácí úkol.

Uspořádání, řazení prvků

Uspořádání je procedurou a zároveň jejím výsledkem, a to na úrovni práce s konkrétním materiálem i na úrovni abstraktní.

Nejdříve je třeba vymezit soubor: stejně jako u třídění pojmenujeme nebo ukazujeme na to, co do souboru patří, nebo slovy charakterizujeme soubor tak, že je zřejmé, co do něho patřit může či nemůže.

Existují různé typy uspořádání, avšak v předškolním věku se uplatňuje zejména tzv. ostré lineární uspořádání, které se odehrává:

- na konečném souboru prvků,
- na dobře představitelném souboru prvků,
- na dobře známém souboru prvků.

Ostré lineární uspořádání určuje každému prvku konkrétní umístění, pořadí. Předškolákovi umožňuje:

- zpřehlednit situaci,
- lépe se orientovat,
- snazší zapamatování.

Každé ostré lineární uspořádání existuje ve dvojici z tzv. opačným uspořádáním (malý–velký, široký–úzký, být širší než – být užší než, ležet nad – ležet pod apod.)

Uspořádání zavedeme vymezením určitého typu vztahu, a to verbálně (vymezením vztahu a vyjmenováním prvků a jejich pořadí) či neverbálně (gestikulací, která naznačuje směr uspořádání, pohyby naznačujícími určení pořadí, graficky šipkou naznačující směr).

Na základě vztahu rozlišujeme:

- prostorové uspořádání (být, vidět, stát, ... vlevo od, nad, pod, dál než)
- časové uspořádání (být dřív než, být později než),
- časoprostorové uspořádání (být před, být za),
- kvantitativní uspořádání (více čeho než, méně čeho než, větší/menší než),
- ostatní uspořádání (delší než, větší než, rychlejší než). (Kaslová, M.: Předmatematické činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Computer Press, 2010)

Aktivita zaměřené na uspořádání můžeme rozdělit takto:

- **Uspořádání pohybem**

Aktivita Zlatá brána

Dva žáci tvoří bránu a recitují říkanku, ostatní žáci stojí v řadě/zástupu a probíhají bránou. V každém kole jeden žák ze hry vypadne, tím se změní i pořadí jednotlivých žáků. Uspořádání můžeme zdůraznit např. popisem: v tomto kole je první Anička, druhý Honzík, za ním Eva, ..., poslední Katka. Hrajeme s menším počtem žáků (do 6), tzn. že polovina třídy hraje a druhá polovina sleduje, poté se vymění.

- **Uspořádání předmětů**

a) *uspořádání drobných předmětů* (lze sevřít do ruky)

Žáci sedí v lavici a každý dostane tři předměty různé velikosti – např. kostky, knoflíky. Vyzveme, aby předměty **seřadili dle velikosti**. Tak nacvičujeme **pojmy největší, střední a nejmenší**. Poté žáky vyzveme, aby nad hlavu zvedli největší předmět, nejmenší předmět.

Autor díla: Petra Pšeničková

Po pochopení aktivity řazení podle velikostí, nacvičujeme taktéž pojmy **málo–méně–nejméně**, **vysoký–vyšší–nejvyšší**, **malý–střední–velký**. Postupujeme stejným způsobem.

Sedíme v kruhu a doprostřed vyskládáme řadu zvířat – žák zvíře pojmenuje a určí, zda je **první, poslední, předposlední, uprostřed, hned za, hned před** apod. Se zvířaty můžeme poté manipulovat podle zadání učitele – veverku je třeba dát nahoru, pštrosa do pravé ruky apod. Tuto aktivitu můžeme obměňovat jinými tématy – např. ovoce (vhodnější je opět reálné předměty nebo makety). Doplníme pracovním listem i jako domácí procvičování.

Autor díla: Petra Pšeničková

b) *uspořádání větších předmětů* (nelze sevřít do ruky)

Využijeme velkých předmětů – např. sportovních míčů a seřadíme je podle velikosti. Další činnosti nacvičujeme stejným způsobem jako u předmětů drobných.

- **Uspořádání obrázků**

a) *uspořádání obrázků pohyblivých* – každý obrázek je na zvláštním pracovním listu

Aktivita navazuje na předchozí činnost, když žáci pracovali s drobnými předměty a **řadili/uspořádávali je podle velikosti na největší, střední a nejmenší**. Po nácviku s reálnými předměty pracujeme s obrázky stejným způsobem – tři obrázky, přičemž jeden je největší, jeden střední a jeden nejmenší.

Aktivita navazuje na předchozí činnosti, kdy žáci pracovali s drobnými předměty a řadili/uspořádávali je na vysoké–vyšší–nejvyšší, malé–střední–velké apod. Aktivita probíhá stejným způsobem, kdy reálné předměty jsou nahrazeny obrázky.

b) *uspořádání obrázků statických* – všechny obrázky jsou na jednom pracovním listu

Využijeme pracovních listů z doporučené literatury. Žáci pracují v lavici, samostatně, každý má vlastní pracovní list, kde např. seřadí pomocí šipek obrázky podle velikosti od nejmenšího k největšímu, od nejvyššího k nejnižšímu apod.

- **Uspořádání objektů neviditelné povahy (představy, zvuky, doteky)**

Aktivita auta – pracujeme s žáky v kruhu a zadáme: Jedou tři auta, první jede zelené, druhé jede žluté, kolikáté jede červené? Po vyřešení této situace zopakujeme, první auto je zelené, druhé žluté a třetí červené, ptáme se: Které auto jede před žlutým? apod. Aktivita je poměrně náročná, obtížnost zadáváme dle pochopení žáků.

Jak rozvíjet řeč a komunikaci

V oblasti řeči sledujeme a rozvíjíme tyto oblasti:

- foneticko-fonologická rovina,
- lexikálně-sémantická rovina,
- morfologicko-syntaktická rovina,
- pragmatická rovina. (Bednářová 2010)

Všechny výše uvedené oblasti je třeba před nástupem do 1. třídy, v předškolním věku, s žákem posilovat. V každé oblasti jsou uvedeny příklady jednotlivých činností, je potřeba dodržet jejich souslednost. Činnosti jsou rozděleny podle obtížnosti, od nejsnazších po nejtěžší. Oblast řeči a komunikace posílujeme s žáky během celého školního roku.

Mnohá cvičení nevyžadují výrobu žádných pomůcek. Pro práci doporučuji využít některé z materiálů uvedených v doporučené literatuře a přílohách.

Foneticko-fonologická rovina

Jedná se o *sluchové rozlišování hlásek mateřského jazyka a jejich výslovnost*.

Cíle této oblasti:

- správná výslovnost,
- artikulační obratnost.

V této oblasti žák rozvíjí artikulační obratnost pomocí různých říkadel a jazykolamů (doporučuji inspirovat se v materiálech v níže uvedené literatuře) – opět začínáme od těch jednodušších variant (říkadel a jazykolamů na snazší hlásku) k těm obtížnějším.

Lexikálně-sémantická rovina

Zahrnuje *porozumění řeči v okruhu běžného hovoru*, zároveň také *chápání instrukcí, výkladu, pojmů, sdělení, vyprávění*. Patří sem rovněž obecná úroveň vyjadřování (aktivní slovní zásoba), souvislé a smysluplné pojmenování toho, co si žák myslí, vnímá, prožívá, definování pojmů, popis obrázku, události, situace, samostatné vyprávění, chápání a užívání nadřazených a podřazených pojmů, antonym (protikladů), synonym (slov podobného významu), homonym (slov stejného zvuku, ale různého významu).

Cíle této oblasti:

- žák rozumí řeči v okruhu běžného hovoru i instrukcím,
- má přiměřenou slovní zásobu svému věku,

Do této oblasti patří taktéž pochopení slov mnohoznačných = slov, která mají více významů. Sedíme s žáky v kruhu, kde jsou předloženy obrázky. Žáci dostanou instrukci, zda najdou společný znak pro tyto obrázky. Poté si ukážeme ucho na každém z obrázků, které taktéž pojmenujeme. Dále se snažíme vymyslet ještě nějaký další předmět, který by mohl mít ucho. Nacvičujeme i s dalšími slovy (oko, vlasy apod.)

Autor fotografie: Petra Pšeničková

- smysluplně popíše, co je na obrázku,
- pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku,
- interpretuje pohádku, příběh bez obrázkového doprovodu,

Vybereme nějakou velmi známou pohádku – např. O Budulínkovi, Jeníček a Mařenka, Červená karkulka apod. Z pohádkové knihy vybereme několik základních obrázků pro pohádkovou osnovu či obrázky sami vytvoříme. S žáky pracujeme v kruhu, obrázky rozložené na zemi. Ptáme se, kdo ví, jak pohádka začíná – poté najdeme správný obrázek a takto pokračujeme až do konce. Obrázky jsou pro žáky oporou při vyprávění. Aby se žáci prostřídali, pohádku převyprávíme ještě jednou tak, že žák má obrázek v ruce a popíše děj této části pohádky. Můžeme pohádku dále rozebrat, zjistit, jakou verzi pohádky kdo zná – zda viděl v televizi nebo předčítal rodič apod. S tématem se dá i nadále pracovat – vytvořit si kulisy a zahrát jako divadlo nebo jen namalovat obrázek k určité části pohádky jednotlivě, ve dvojicích či skupinách.

Autor fotografie: Petra Pšeničková

- definuje význam pojmu,
- tvoří protiklady (antonyma) s vizuální podporou,
- tvoří protiklady (antonyma) bez vizuální podpory,
- tvoří nadřazené pojmy s vizuální podporou,
- tvoří nadřazené pojmy bez vizuální podpory,
- tvoří slova podobného významu (synonyma).

Drahomíra Jucovičová s Hanou Žáčkovou uvádí tato cvičení pro rozvoj v oblasti lexikálně-sémantické roviny

(Jucovičová, Žáčková, 2007):

1. Řekni to jinak – Malý dům je... Domeček je...
2. Na co to je? – Sedíme s žáky v kruhu a předkládáme reálné předměty, později obrázky – žáci popisují, k čemu dané předměty slouží (např. klíč, mýdlo, nůžky, šroubovák). V dalších hodinách předkládání předmětů či obrázků zaměníme za předříkávání názvů věcí.
3. Na básníka – S žáky vymýšlíme rýmy. Zpočátku necháme doplnit žáky vhodný rým do říkanky, věty. Později žáci vyhledávají slova, která se rýmují, a na závěr se snaží rým sami vymyslet (sen–den, les–pes). K hledání rýmů můžeme využít namalovaného papírového draka, který má vždy dvě mašle proti sobě. Do jedné mašle vložíme slovo, ke kterému žáci mají najít rým, druhá mašle je prázdná – sem přijde druhé slovo, které žáci vyhledávají z širší nabídky slov.
4. Dokonči příběh – Žáci dokončují krátký příběh, zpočátku jen načatou větou.
5. Co jsem udělal? – S žáky stojíme v kruhu a předvedeme několik pohybů, žáci se snaží popsat, co učitel předváděl.

6. Jaký je? – Sedíme s žáky v kruhu a předkládáme reálné předměty nebo obrázky, žáci odpovídají na otázku „Jaké to je?“ (Např. pomeranč – Je oranžový, kulatý, voňavý.) Později předřikáváme pouze názvy věcí bez vizuální opory.
7. Jako – Utváříme s žáky metafory. Učitel předřikává žákům věty typu: Sladký jako..., hořký jako... Žáci doplňují vlastní slova.
8. Nový dům – Sedíme s žáky v kruhu a vyzveme je, aby popsali svou představu nového domu nebo školy, kam by chtěli chodit.
9. Jak se lidé zdraví – Nacvičujeme s žáky různé druhy pozdravů.

Morfologicko-syntaktická rovina

Tato rovina řeči se týká *užívání jednotlivých slovních druhů, ohýbání slov* (časování, skloňování), *tvoření vět a souvětí*.

Cíle této oblasti:

- žák mluví ve větách a souvětích,
- užívá všechny druhy slov,
- mluví gramaticky správně,
- pozná nesprávně utvořenou větu,
- do příběhu doplní slovo ve správném tvaru.

Pragmatická rovina

Jde o *užití řeči v praxi, v sociálním kontextu*. Jedná se o takové dovednosti, jako je například vyžádání nebo oznámení informace, vyjádření vztahů, pocitů, prožitků, událostí, zahrnuje tzv. regulační funkci řeči (tj. pomocí řeči dítě dosahuje cíle, usměrňuje sociální interakce) a tvoření dialogu (střídání role naslouchajícího a mluvícího, udržování tématu hovoru). Součástí této roviny je rovněž užívání prvků neverbální komunikace, jako je mimika, gestikulace a zejména oční kontakt.

Cíle této oblasti:

- žák přirozeně navazuje verbální kontakt,
- dokáže vést dialog, adekvátně odpovídá na otázky, ptá se,
- řekne jméno, příjmení, věk, bydliště,
- užívá oční kontakt. (Bednářová, 2010)

Jak rozvíjet sluchové vnímání

Cílem výuky je rozvinutí sluchového vnímání u dětí v takové míře, aby si dobře osvojily všechny podsložky sluchového vnímání a byly tak dobře připraveny na úspěšný vstup do 1. třídy.

Oblast sluchového vnímání můžeme rozdělit na jednotlivé kategorie, které žák potřebuje mít dobře osvojené:

- naslouchání,
- rozlišení figury a pozadí,
- sluchová diferenciacie (rozlišování),
- sluchová analýza a syntéza,
- sluchová paměť,
- vnímání rytmu. (Bednářová, 2010)

Všechny výše uvedené oblasti je třeba před nástupem do 1. třídy, v předškolním věku, s dítětem posilovat. V každé oblasti jsou uvedeny příklady jednotlivých činností, je potřeba dodržet jejich souslednost. Činnosti jsou rozděleny podle obtížnosti, od nejsnazších po nejtěžší. Oblast sluchového vnímání posilujeme s žáky během celého školního roku.

Mnohá cvičení nevyžadují výrobu žádných pomůcek. Pro práci doporučuji využít některé z materiálů uvedených v doporučené literatuře.

Sluchová analýza a syntéza

**Rozklad slov na slabiky*

a) Žáci **roztleskávají slova na slabiky a určují jejich počet**. Slova nejsou nahodilá, jedná se o tematické okruhy (př. hračky, zvířata, jídlo, ovoce, zelenina, nábytek, stromy, květiny atd.). Práce je doprovázena manipulací s předměty či obrázkovými kartami. Žák vezme maketu či obrázek do ruky, pojmenuje předmět, dané slovo vytleská a určí počet slabik. Na závěr se žáci snaží najít nadřazený pojem – např. srnec, ryba, pes, kočka = zvířata. Začínáme s kratšími dvouslabičnými slovy, později zvyšujeme obtížnost. Pokud se dětem nedaří určit počet slabik, tak pouze slova na slabiky vytleskávají, určování počtu zařadíme později.

b) Práce s **kostkami**. Žák vytleská slovo a počet slabik znázorní kostkami. Jedna slabika představuje jednu kostku. Jedna z kostek je oproti ostatním větší a představuje pořádek slova. Žák si tak lépe uvědomí směr zleva doprava, počátek slova,

c) Později žáci **roztleskávají jednotlivé obrázky na slabiky a přiřazují je ke kartičkám se správným počtem slabik**. Máme připraveny dvoje kartičky, jedny s obrázky a druhé s puntíky (počet puntíků zastupuje počet slabik). Kartičky si sami vytvoříme nebo využijeme pracovní list na rozvoj sluchového vnímání od paní J. Bednářové: Sluchové vnímání. PPP, Brno, 2008.

**Rýmy (rýmy napomáhají lépe si osvojit strukturu slabik ve slově)*

a) Žáci nejdříve **vybírají** ze třech obrázků **dvě slova**, která se rýmují (př. pes–les–kosa). Další slova společně pojmenujeme.

b) Poté určují, vyhledává **rýmující se dvojice** (př. tužka–hruška).

c) Žáci se snaží v jednoduchých **říkadlech rýmy vyhledávat**.

e) Zařazujeme také aktivity, při nichž se žáci snaží **vytvořit samotné rýmy**.

***Vyvozování hlásky**

a) Vyvozování hlásky na začátku slova. Pro práci použijeme předměty či obrázky. Obrázky jsou poskládány do řady vedle sebe a všechna slova začínají na stejnou hlásku. Žáci sedí v kruhu, pojmenovávají obrázky v pořadí zleva doprava. Žáci mají za úkol nalézt společný znak všech obrázků, tzv. hlásku, na kterou všechna slova začínají. Žáci se snaží vymyslet další slova, která začínají na danou hlásku. V každé hodině/lekcí procvičujeme 1–2 hlásky, začínáme v tomto pořadí: s-m-p-j-t-l, poté přidáváme další.

Vyvozování počáteční hlásky zpestřujeme i dalšími typy her. Žáci mají položené hlavy na lavici nebo sedí/leží na koberci a učitel předřikává různá slova. Žáci zvednou hlavu pouze tehdy, začíná-li slovo konkrétní, domluvenou hláskou.

Hledání obrázků, předmětů začínající konkrétní hláskou. Sedíme se žáky v kruhu a doprostřed připravíme nejružnější předměty či obrázky. Po vyhlášení konkrétní hlásky žáci vybírají z nabízených předmětů, obrázků ta, která začínají danou hláskou. Na konci aktivity žák pojmenuje jím vybrané předměty, obrázky. Další variantou je předměty umístit na větším prostranství a žáci pak běhají a hledají.

Hádky s kreslením. Učitel předřikává hádanku: např. „Začíná to na S, je to zvíře a má to dlouhý chobot. Co je to?“ Žáci správně řešení hádanky kreslí na tabulku či papír.

b) Vyvozování hlásky na konci slova. Pro práci použijeme předměty, či obrázky. Obrázky jsou poskládány do řady vedle sebe a všechna slova začínají na stejnou hlásku. Žáci sedí v kruhu, pojmenovávají obrázky v pořadí zleva doprava. Žáci mají za úkol nalézt společný znak všech obrázků, tzv. hlásku, na kterou všechna slova končí. Nejdříve pracujeme se slovy končícími výraznou souhláskou, později zařazujeme méně znělou souhlásku a nakonec samohlásku.

Vyvozování první a poslední hlásky ve slově zpestříme hrou „*slovní fotbal / slovní kopaná*“, která předpokládá, že žáci již rozpoznají *poslední hlásku ve slově*, na kterou vymýšlí další slovo. Aktivitu lze zpestřit pomocí míčku, žák „vykopne“ slovo, a komu pošle míček, ke komu se míček dokutálí, ten pokračuje.

Po zvládnutí varianty hry „slovní fotbal“ s poslední a první hláskou ve slově zařadíme obtížnější variantu, a to vymýšlení slova na *poslední slabiku ve slově*: např. kolo–lokomotiva–vařečka atd.

c) Určování hlásky uprostřed slova – žáci odpovídají, zda slovo obsahuje danou hlásku.

d) Skládání hlásek Pro aktivitu využijeme hru „na Mart’any“, žáci z tzv. „mart’anštiny“ překládají do češtiny např. p-e-s = pes, k-o-s = kos. Začínáme jednoslabičnými slovy, po jejich zvládnutí přidáváme slova dvojslabičná s otevřenou slabikou: m-á-m-a = máma, k-o-z-a = koza. Pokud žáci zvládají, přidáváme obtížnější slova.

Postupně zařazujeme i další variantu, a tou je skládání **slov ze slabik**, zde zařazujeme již těžší slova: má-ma = máma, ko-nec = konec, ko-hout = kohout.

e) Rozklad slova na hlásky (využíváme slova jednoslabičná: pes: p-e-s, ...)

Naslouchání

**Poznávání předmětů podle zvuku*

Žáci sedí v kruhu, otočeni zády k učiteli, který vyvozuje zvuky, např. lusknutí prsty. Žáci mají za úkol identifikovat zvuk. Zařazujeme zvuky z běžného života: polykání vody, cinkání lžičkou do sklenice, mačkání/trhání/stříhání papíru, zatleskání, zadupání, ťukání na lavici/dveře, cinkání klíči, otáčení listů v knize, chrastění chrastítkem, zahrání na hudební nástroj a další.

**Lokalizování směru zvuku*

Postupně zvyšujeme obtížnost. Žáci kromě popsání, rozpoznání zvuku určují, odkud zvuk přichází. Skupinu žáků rozdělíme na polovinu. Jedna polovina sedí v kruhu a rozpoznává zvuk a jeho lokalizaci, druhá polovina skupiny pod vedením učitele zvuk vydává. Poté se skupiny promění. K této aktivitě lze taktéž využít CD určené pro hudební výchovu v 1. třídě, na kterém jsou nahrané zvuky z každodenního života, např. zvuk tramvaje, auta atd. Obměnou aktivity může být hledání zvukového podnětu, např. schovaný tikající budík, minutka, zvonící telefon atd.

**Poznávání písně podle melodie*

Aktivité předchází seznámení se s písněmi. Poté zařadíme procvičení poznávání písně pouze dle melodie. Je-li aktivita obtížná, zvolíme užší výběr písní nebo si písně před aktivitou zopakujeme.

**Naslouchání mluvenému slovu*

Práce dle slovní instrukce učitele. Jako aktivitu zvolíme poslech krátké pohádky, se kterou dále pracujeme. Žáci k pohádce malují obrázek, snaží se zachytit děj. Pomocí vizuální opory o obrázky převypráví děj, či příběh dokončí.

Sluchová paměť

**Procvičování sluchové paměti – procvičování jmen žáků.*

Na začátku školního roku si žáci často pletou jména svých spolužáků. Doporučuji zařadit tuto aktivitu. Žáci sedí v kruhu a posílají si míč. Ten, ke komu se míč dokutálí, řekne své jméno a pošle míč dál. Ve druhém kole již žák posílá míč s tím, že vysloví jméno toho, ke komu míč doputuje.

*Žáci opakují krátké úseky *rýmů, písní, básniček, rozpočítadel*.

*K procvičování sluchové paměti můžeme využít hru „*Přijela tetička z Číny*“, při které žáci sedí v kruhu. První žák k větě „*Přijela tetička z Číny s kufrem, z kterého vybalila...*“ přidá slovo. Následuje další, který větu a první slovo zopakuje a k tomu přidá další slovo. A tímto způsobem pokračují ostatní. Obměnou hry může být úvodní věta: „*Kdybych jel na pustý ostrov, tak bych si s sebou vzal...*“ Pokud žákům z počátku dělá problém opakovat úvodní větu, neopakují ji, pouze opakují jednotlivá jmenovaná slova.

Rytmizace, vnímání rytmu

***Vytukáváme rytmus písničky**, kterou jsme si předtím poslechli – např. „*Prší, prší*“ a jiné. K této aktivitě využíváme také různých básniček a rozpočítadel, můžeme využít i rytmické hudební nástroje.

***Rytmus, délka samohlásek**. Žáci sedí v kruhu, k aktivitě je potřeba mít bzučák a kartičky s obrázky. Žák pojmenuje slovo a poté stisknutím bzučáku určí délku jednotlivých slabik. U krátké slabiky zmáčkne bzučák krátce, u dlouhé naopak. Příklad slovo pohádka – krátce–dlouze–krátce.

*Po zvládnutí základní varianty, přidáme **zápis rytmu**. Máme připravený záznam slova na kartičce. Např. obrázek SLON, na kartičce je jedna tečka. Krátká slabika je označena tečkou, dlouhá svíslou čárkou (protože v 1. třídě budou děti dlouhou slabiku taktéž označovat čárkou nad samohláskou). U slova pohádka – bude označení . / .

Sluchové rozlišování / sluchová diference

*Nahlas a zřetelně předříkáme dvojice slov: např. kos–koš atd. Žák má poznat, zda se jedná o stejná či odlišná slova. Postupně aktivitu ztěžujeme použitím delších slov, která jsou obtížnější v rozlišení.

*Sluchové rozlišování/diferenciaci trénujeme taktéž hrou, při které žáci sedí v kruhu nebo v lavici s hlavou skloněnou. Reagují pouze domluvený smluvený zvuk, signál, např. hlas kukačky „*ku-ku-ku-ku*“. Při dalších opakováních této hry obměňujeme a zařazujeme nejrůznější zvuky. Obdobou této hry je poznávání určitého slova – např. „*červený*“. Učitel vypráví pohádku, žáci se probudí, když uslyší smluvené slovo.

Tyto aktivity doporučíme i pro domácí procvičování, kde se dá lépe rozlišit, jak žák aktivitu zvládá či zda tuto oblast potřebuje posílit.

Jak rozvíjet zrakové vnímání

Oblast zrakového vnímání můžeme rozdělit na jednotlivé kategorie, které žák potřebuje mít dobře osvojené:

- vnímání barev a tvarů,
- zrakové rozlišování,
- zraková analýza a syntéza,
- figura a pozadí,
- oční pochyby,
- zraková paměť. (Bednářová, 2010)

Všechny výše uvedené oblasti je třeba před nástupem do 1. třídy, v předškolním věku, s žákem posilovat. V každé oblasti jsou uvedeny příklady jednotlivých činností, je potřeba dodržet jejich souslednost. Činnosti jsou rozděleny podle obtížnosti, od nejsnazších po nejtěžší. Oblast zrakového vnímání posilujeme s žáky během celého školního roku.

Mnohá cvičení nevyžadují výrobu žádných pomůcek. Pro práci doporučuji využít některé z materiálů uvedených v doporučené literatuře a přílohách.

Vnímání barev a tvaru

* **Žák přiřazuje a pojmenovává odstíny barev.** Využijeme různých předmětů z každodenního života, částí ze stavebnic, později obrázků. Vybereme předmět jedné barvy a vyzveme žáka, aby vybral předmět stejné barvy – pokud je jiného odstínu, vysvětlíme a poukážeme na rozdíl. V této aktivitě pokračujeme a ztížíme jí tak, že žák vyhledává předmět jednoho tvaru, jedné barvy a dvou odstínů. Žákům předvedeme na vzoru dvojice (např. čtverce – řekneme: „Zde je světlemodrý čtverec a zde je tmavomodrý čtverec.“)

Zrakové rozlišování

Pro rozvoj zrakového rozlišování (zrakové diferenciaci) využíváme nejrůznějších pracovních listů na toto téma. Doporučuji využít některé z materiálů uvedených v doporučené literatuře a přílohách. Použit lze i pracovní listy od jiných autorů, ale je třeba dodržet posloupnost úkolů od nejjednodušších po nejtěžší takto:

a) vyhledávání dvou shodných obrázků;

b) vyhledávání jednoho odlišného obrázku v řadě prvků/obrázků (obrázky se liší nejdříve detailem, později horizontální a na závěr vertikální polohou);

c) vyhledávání rozdílů ve dvojici obrázků (nejprve rozdíl představuje detail, později se jedná o rozdíl v horizontální či vertikální poloze).

Pracovní listy, které používáme pro rozvíjení oblastí a), b), můžeme žákům zadávat frontálně tak, že předvedeme systém práce, který je vždy řádek po řádku, zleva doprava (tím žák taktéž trénuje oční pohyby), při práci se již nevracíme, nepřeskakujeme. Žák pracuje svým individuálním tempem. Po zadání a názorné ukázce, jak s pracovním listem pracovat, učitel vždy ještě zkontroluje každého žáka individuálně, zda pracuje správně.

Práci s pracovními listy doplníme o další aktivity:

* **Práce s písmeny** – Sedíme v kruhu a doprostřed položíme vystřižená a zalaminovaná písmena, případně látková či plastická. Každý žák si vybere z hromádky určitý počet písmen dle zadání učitele. Poté některé z písmen ukážeme, a kdo z žáků má také takové, tak přidá na naši hromádku. V tomto cvičení žáci nepoznávají písmena ve smyslu pojmenovat je, ale učí se rozlišovat, která k sobě patří. Tímto způsobem pokračujeme i s dalšími písmeny. Na závěr hromádky porovnááme, kde je písmen více, méně, stejně. Tuto aktivitu obměňujeme a použijeme např. abstraktní tvary, geometrické tvary, písmena psací, tiskací malá apod.

Autor díla: Petra Pšeničková

* **Co se změnilo?** Sedíme s žáky v kruhu nebo sedí v lavicích a vybereme jedno z nich, kterého si ostatní mají dobře prohlédnout. Poté jej vyšleme za dveře, aby ostatní žáci neviděli a neslyšeli, a pomůžeme mu něco malého na sobě změnit (sundat brýle, vlasy dát za ucho, sundat náušnici, přijít bez bot, rozepnout knoflíček apod.), žák se poté vrátí do třídy a ostatní se snaží uhodnout, co se změnilo. Tuto aktivitu mohou žáci hrát i v menších skupinkách, případně ve dvojicích, aby byli více aktivní. Tato hra je velmi vhodná a zároveň oblíbená i v domácím prostředí.

Obměnou je varianta, kdy změníme něco ve třídě, a žáci poznávají, co se změnilo.

* **Obrázkové loto** – Vyrobíme si pruh, na kterém je nakreslený stejný obrázek, a to několikrát za sebou, avšak v různých směrech. Vyrobíme si tedy dva pruhy, zalaminujeme, přičemž jeden pruh necháme vcelku a druhý rozstříháme. Žák vždy přikládá jeden rozstříhaný obrázek na pás. Můžeme pracovat v kruhu nebo žáci v lavici ve dvojicích. Lze využít pracovních listů z doporučené literatury.

* **Obrázek ze špejlí** – Učitel pracuje s malou skupinou žáků. Má připravené nalámané špejle (párátka, zápalky bez hlavičky) a sestavuje jednoduchý obrazec, žák úkon opakuje. Učitel postupuje krok po kroku, tzn. položí jeden kus špejle, žák to samé na svém obrazci. Postupně obrazce ztěžujeme. Nejvhodnější je pracovat „jeden na jednoho“. Můžeme doporučit na domácí procvičování.

Zraková analýza a syntéza

K posilování zrakové analýzy a syntézy využíváme puzzle a jejich obměny – např. rozstříhané pohlednice, fotografie, obrázky. Dodržujeme však zásadu – postup od vývojově nejsnazších úkolů po nejtěžší takto:

*a) skládání obrázku ze **dvou částí bez předlohy***

*b) skládání obrázku ze **čtyř částí bez předlohy***

*c) skládání obrázku z **několika/více částí bez předlohy***

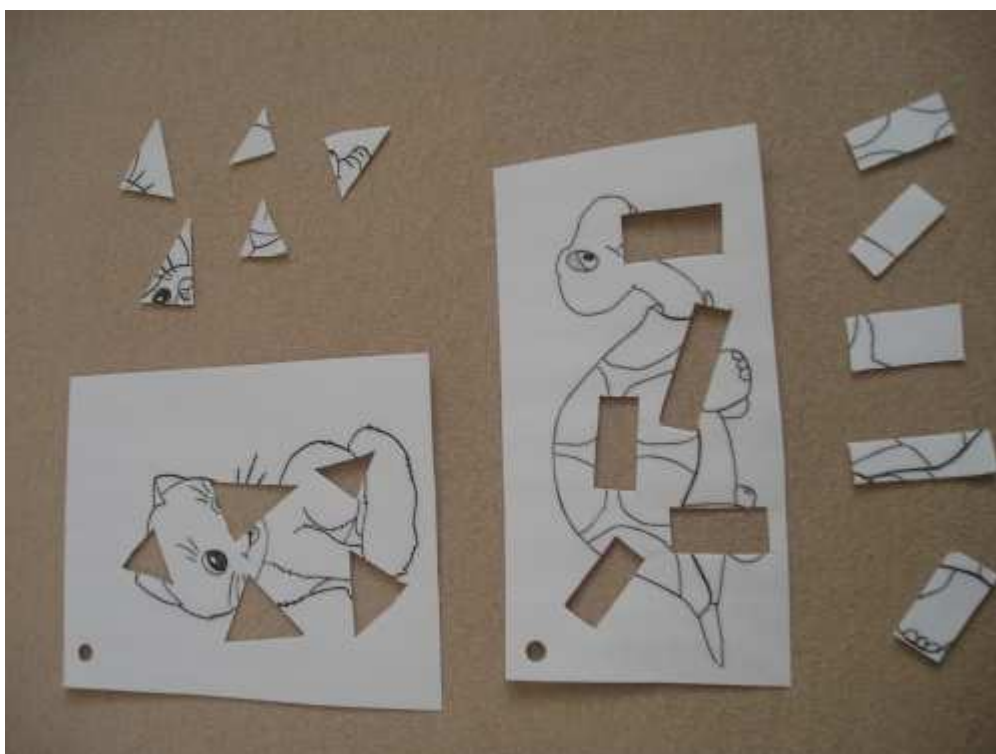
*d) skládání tvaru/obrázku z **několika částí na předlohu***

*e) skládání tvaru/obrázku z **několika částí podle předlohy***

*f) **doplnění chybějící části** v obrázku*

* Vybereme zajímavé **pohlednice nebo fotky**, některé mohou přinést žáci z domova a rozstříháme je na různé tvary. Žáci poté obrázek skládají individuálně nebo ve dvojici.

Tuto hru snadno obměníme **vyříznutím otvorů** přímo do pohlednice/fotky, přičemž se žáci snaží vyříznuté otvory správně „zasadit“ zpět do pohlednice/fotky.

Autor díla: Petra Pšeničková

* Ve školním prostředí nemusíme využívat koupených **puzzle**, ale **vyrobíme** si s žáky vlastní. Využijeme téma, které je pro žáky zajímavé – např. pohádková postava k pohádce, kterou jsme s žáky již rozpracovali – zde lze využít velkého formátu, kde skládáme tvar dohromady. Vhodné je také využít jiných obrazců (např. geometrických tvarů) – vždy lze využít velkého formátu pro společnou práci či skupinovou nebo malého formátu, kde žáci pracují individuálně či ve dvojici.

Figura a pozadí

K procvičování této oblasti využíváme pracovních listů, kde žáci vyhledávají obrazce na pozadí – žák má ukázat např. slunce, kolo; v druhé variantě sám předměty rozpoznává, spojuje a pojmenuje.

Oční pohyby

Oční pohyby žáci procvičují tím, že vyplňují pracovní listy. Vždy dodržujeme zásadu řádek po řádku, zleva doprava. Vyvarujeme se přeskokování, chaotickému vyhledávání.

Zraková paměť

* V kruhu **schováme pod šátek různé předměty**, poté šátek odhrneme a necháme žáky předměty si prohlédnout. Žáci jdou do své lavice či si sednou na koberec a snaží se zakreslit vše co, viděli. Tuto aktivitu trénujeme pravidelně – obměňujeme schované předměty, zvyšujeme počet exponovaných předmětů a zkracujeme dobu expozice. Později aktivitu ztěžujeme tak, že využijeme pracovního listu s obrázky (nejedná se již o reálné předměty), další postup je stejný.

* **Pexeso** – hrajeme v menších skupinách nebo ve dvojici ve zkrácené verzi (některé dvojice ze sady vyřadíme). Můžeme si taktéž vyrobit vlastní pexeso – k právě přečtenému příběhu/pohádce, na odstíny barev, geometrické tvary apod.

* Sedíme v kruhu a uprostřed jsou vyskládané různé předměty, které společně pojmenujeme. Žáci se otočí a učitel 1–3 předměty **schová** (začínáme s počtem 1, později přidáváme). Žáci se snaží poznat, **který předmět chybí**. Tuto aktivitu můžeme hrát i s obrázky předmětů nebo v lavici, kdy obrázky připevníme na magnetickou tabuli či nakreslíme a pak vždy nějaký smažeme. Žáci poté poznávají, co chybí, a obrázek, který chybí, namalují do pracovního listu.

Metodický portál www.rvp.cz (Inspiromat 2012)